

**PRO
SOS**

Uudenlaista sosiaalityötä
yhdessä rakentamassa

•••••••• HANKE

TÄYDENTÄVÄN JA EHKÄISEVÄN TOIMEENTULOTUEN OHJEISTUKSET KESKI-SUOMEN KUNNISSA

Sirkku Porkka-Kivelä

Sosiaalityön opiskelija

Syksy 2018

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. YLEISTÄ OHJEISTUKSISTA.....	2
3. TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI	4
3.1 Eroja täydentävän tuen ohjeistuksissa.....	4
3.2 Yhtäläisyyksiä täydentävän tuen ohjeistuksissa.....	8
4. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI.....	9
4.1 Eroja ehkäisevän tuen ohjeistuksissa	9
4.2 Yhtäläisyyksiä ehkäisevän tuen ohjeistuksissa	11
LIITTEET	11

1. JOHDANTO

Tähän raporttiin on koottu kehittämistehtävään liittyen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohjeet Keski-Suomen alueen kunnista. Koonnissa ovat mukana sellaiset ohjeistukset, jotka ovat löytyneet kuntien verkkosivuilta. Alun perin kuntia oli mukana tarkastelussa kaiken kaikkiaan 22. Kuhmoinen on tässä jätetty tarkastelun ulkopuolelle, koska se on siirtymässä Pirkanmaalle. Perusturvaliikelaitos Saarikkaan kuuluvia viittä kuntaa (Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Saarijärvi) on tarkasteltu omana kokonaisuutenaan sekä Viitaseudun kuntia eli Wiitaunionia (Viitasaari ja Pihtipudas) sekä Kinnulaa omana kokonaisuutenaan. Täten koonti muodostui 16 eri kunnan/kuntayhtymän ohjeistusten pohjalta. Ohjeistukset kattavat vuodet 2017 – 2018 ja ne on tulostettu heinäkuussa 2018 paperille sekä talletettu muistitikulle.

Tarkastelun aikaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen liittyvät ohjeistukset löytyivät viidestä (5) kunnasta ja hakulomakkeet yhdentoista (11) kunnan verkkosivuilta. Näin ollen Keski-Suomen kunnista n. 23 % olivat sellaisia, joista ohjeet löytyivät ja 50 %:lla oli hakulomakkeet. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakulomakkeet löytyivät seuraavien kuntien/kuntayhtymien verkkosivuilta: Hankasalmi, Jyväskylä, Jämsä, Keuruu, Konnevesi, Laukaa, Muurame, Saarikka, Toivakka, Wiitaunioni ja Äänekoski. Ohjeistukset olivat Joutsan, Jyväskylän, Jämsän, Laukaan ja Äänekosken sivuilla. Edellä mainituista kunnista Jyväskylä ja Laukaa ovat sittemmin uudistaneet verkkosivujaan ja tässä yhteydessä ohjeistukset on poistettu. Löytyneiden ohjeiden vähäisen määrän vuoksi ne ovat kuitenkin mukana tässä koonnissa.

Tehtävän tarkoituksena oli koota pohjamateriaalia yhtäältä kehittyvän, maakunnallistuvan aikuissosiaalityön tueksi. Toisaalta tehtävän taustalla on sosiaalihuoltolain uudistus ja perustoimeentulotuen siirto Kelan vastuulle. Tähän liittyen on tarpeen kehittää Kela-kunta yhteistoimintaa sekä luoda riittävän yhtenäiset, maakunnalliset täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohjeet. Sote- ja maakuntauudistus asettaa lisäksi osaltaan omat haasteensa sosiaalityön kehittämiseksi ja uudelleen organisoinnille. Tulevissa maakunnissa joudutaan sovittamaan yhteen palvelut ja valinnanvapaus. Palveluprosessien sujuvoittaminen

ja monialainen yhteistyö vaatii kehittämistyötä, jotta asiakkaan tarpeisiin voidaan vastata entistä vaikuttavammin ja asiakkaan kannalta oikea-aikaisesti.

Seuraavaksi ohjeistuksia on tarkasteltu ensin yleisellä tasolla ja sitten erikseen täydentävän ja ehkäisevän tuen osalta. Esille on nostettu joitakin eroja ja lisäksi on luotu katsaus ohjeissa ilmeneviin yhtäläisyyksiin.

2. YLEISTÄ OHJEISTUKSISTA

Ohjeet ja/tai lomakkeet **löytyvät** kuntien verkkosivuilta useimmiten sosiaalitoimen/sosiaalityön alta kohdasta aikuis- ja perhesosiaalityö tai aikuissosiaalityö ja toimeentulotuki. Jämsän osalta nämä löytyvät lisäksi myös lapsiperheiden sosiaalityön kohdalta. Jyväskylän kaupungin uudistetuilta sivuilta ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen hakemuslomake löytyy aikuisten sosiaalipalveluiden alta kohdasta talous ja toimeentulo. Joissakin kunnissa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakulomake voi sijaita kohdassa lomakkeet.

Laajuudeltaan ohjeistukset ovat kokonaisuutena tarkastellen lyhyehköjä ja tiiviitä tietopaketteja. Sivumäärältään ne ovat keskimäärin n. 6 sivun mittaisia, kuntakohtaisen vaihtelun ollessa 4 – 10 sivua. Ohjeet ovat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä.

Yhden ohjeen **rakenne** poikkeaa selkeämmin muista. Alussa on kerrottu enemmän yleisesti toimeentulotukeen liittyvistä asioista, ja tuen myöntämisessä huomioitavat/ei huomioon otettavat menot, tulot ja varat on sitten esitetty omissa luvuissaan. Erotuksena muihin ohjeistuksiin maaseutumaisen kunnan ohjeissa on erikseen mainittu muun muassa myös miten päätöksissä otetaan huomioon maatila ja metsäomaisuus. Muut ohjeet on selkeästi jaettu ehkäisevään ja täydentävään toimeentulotukeen. Ohjeissa on joko lyhyesti lueteltu mihin ja minkä verran täydentävää/ehkäisevää tukea voidaan myöntää tai sitten on kerrottu esimerkein enemmän myös tuen tarkoituksesta ja perusteista. Yhden ohjeen johdannossa on aluksi kerrottu sivun verran muun muassa perustoimeentulotuen myöntämisen ja maksamisen siirtymisestä Kelan tehtäväksi, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemisesta ja myöntämisestä sekä soveltamisohjeen tarkoituksesta.

Yhden soveltamisohjeen alkuun on listattu ensin toimeentulotuen myöntämisessä sovellettavat **säännökset**. Viittaukset säätelevään **lakiin** on merkitty valtaosin otsikoiden jälkeen sulkeisiin. Täydentävän toimeentulotuen yhteydessä ei ole mitenkään laajemmin viitattu lakisäädöksiin. Kahdessa ohjeessa on täydentävän tuen kohdalla laitettu viittaus toimeentulotukilain pykälään 7 c. Ehkäisevän tuen osalta kahdessa ohjeessa on sulkeissa viittaukset joko 1 § 2 momenttiin tai 13 §. Kahdessa ohjeistuksessa, joissa ehkäisevästä toimeentulotuesta on kerrottu laajemmin, edellä mainituista pykälistä on lisäksi lainaukset. Yhdessä ohjeessa mainitaan, että päätökset on perusteltava.

Asiakasta ohjeistetaan neljän kunnan verkkosivuilla hakemaan ensin perustoimeentulotukea Kelasta ennen kuin täydentävää/ehkäisevää tukea koskevaa hakemusta voidaan käsitellä kunnassa. Yhden kunnan osalta tämä kerrotaan toimeentulotuen myöntämisoheissa ja verkkosivuilla mainitaan vain, että Kela myöntää perustoimeentulotukea vuoden 2017 alusta lukien. Yhden kunnan sekä verkkosivuilla että soveltamisohjeissa kerrotaan, että täydentävää/ehkäisevää tukea voi hakea samalla lomakkeella perustoimeentulotuen yhteydessä ja Kela siirtää sen sitten kuntaan. Yksi kunta on maininnut tämän myöntämisoheissaan. Jyväskylän kaupungin verkkosivuilla on lisätty muutosten yhteydessä samalla lista hakemukseen tarvittavista liitteistä. **Asiakkaan kannalta katsoen** toimeentulotuen hakemisesta, päätöksenteosta, tiedoksiannosta ja muutoksenhausta eli **hakuprosessista** kokonaisuudessaan on kerrottu vain kahden kunnan soveltamisohjeistuksissa.

Ohjeissa tuodaan esille se, että tuki koskee sellaisia menoja, joita perustoimeentulotuki ei kata. Täydentävän ja/tai ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen liittyvää **tapauskohtaista harkinnanvaraisuutta** ilmentää osaltaan se, miten yhdessä tarkasteltavassa ohjeessa on lueteltu erikseen päätökseen vaikuttavat menot, tulot, varat sekä jotkut henkilöryhmät. Ohjeistuksessa mainitaan erikseen esimerkiksi **poste restante -asiakkaat** ehkäisevän tai täydentävän toimeentulotuen hakijoina. Heidän osaltaan ohjeistetaan pyytämään kirjallinen selvitys siitä, missä ja kenen luona hakija tosiasiallisesti oleskelee ja tarvittaessa hakijalle lähetetään lisäselvityspyyntö. Kyseinen lisäselvitys on toimitettava 2 viikon kuluessa pyynnön lähettämisestä tai tehdään kielteinen päätös.

3. TÄYDENTÄVÄ TOIMEENTULOTUKI

Täydentävän toimeentulotuen osuudessa on pääasiassa eritelty niitä tavallisimpia menoja, joihin voidaan joutua hakemaan täydentävää tukea. Listaukset pitävät sisällään sen, mihin tarkoitukseen, minkä verran ja missä tilanteessa tukea voidaan myöntää.

Tarkasteltavien kuntien ohjeissa esiintyvät menolajit on koottu tiivistetysti yhteen **Taulukkoon 1**, joka löytyy tämän koosteen lopusta. Näihin menolajeihin mahdollisesti liittyvät rajoitukset yms. tarkemmat ehdot löytyvät kyseisten kuntien ohjeista.

Seuraavaksi on tarkasteltu täydentävän toimeentulotuen ohjeistuksissa ilmeneviä eroja ja yhtäläisyyksiä.

3.1 Eroja täydentävän tuen ohjeistuksissa

Kahdessa ohjeistuksessa on kerrottu, että täydentävällä toimeentulotuella voidaan kattaa **erityismenoja**, joita ovat henkilön/perheen erityisistä tarpeista/olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämisen kannalta tarpeelliseksi harkitut menot sekä muut kuin perusmenoiksi katsottavat asumismenot. Edellä mainituissa ohjeistuksissa on sanottu lyhyesti lisäksi, että ohjeisiin perustuvaa tukea voidaan myöntää ”**harkintaan perustuen**” ja mikäli asiakkaalle/perheelle on muodostunut **oikeus** Kelan myöntämään **perustoimeentulotukeen**.

Toisessa näistä mainitaan erikseen myös, ettei täydentävä tuki sulje mitään menolajia pois, vaan kukin hakemus käsitellään **tapauskohtaisesti**, ja lisäksi että tukea voidaan myöntää **erityisen tarpeen/olosuhteen** perusteella, josta asiakkaan on esitettävä riittävä selvitys. Esimerkkeinä tällaisista erityisistä olosuhteista ohjeessa on lueteltu: pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus, jatkuva pienituloisuus, pitkäaikainen/vaikea sairaus ja lasten harrastustoimintaan liittyvät tarpeet. Yhden ohjeen johdannossa huomautetaan myös euromäärien **ohjeellisuudesta** ja siitä, ettei ohjeessa ole voitu käsitellä kaikkia tapauksia,

koska myönnettäessä tulee käyttää **yksilökohtaista** harkintaa. Tuen myöntämiseen liittyen mainitaan lisäksi asiakkaan tapaamisen ja kuulemisen pääsääntöisyys.

Täydentävän toimeentulotuen ohjeistukset koostuvat etupäässä erilaisten menolajien erittelyistä. Kuntien ohjeissa on nostettu erikseen esille erilaisia **menolajeja** vaihtelevasti välillä 7 – 18. Tavallisimmat menolajit tarkasteltavissa ohjeissa ovat *kodinirtaimisto, lastenvaunut/-rattaat, lasten harrastusmenot, romanivaatetus, hautauskustannukset, opiskelusta aiheutuvat kustannukset* sekä *edunvalvojan palkkio*. Irtaimisto ja lastentarvikkeet on yhden kunnan osalta käsitelty muista poikkeavasti ehkäisevässä toimeentulotuessa eikä lasten harrastusmenoja ole mainittu erikseen lainkaan. Menolajien yhteydessä on kerrottu niitä kuntien päättämiä summia, jotka on mahdollista enimmillään myöntää tukena. Näiden lisäksi menolajeihin voi sisältyä erilaisia muita ehtoja tuen myöntämiselle.

Rakenteeltaan muihin verraten erilaisessa ohjeistuksessa täydentävän toimeentulotuen osuus on esitetty omana alalukunaan huomioitavien menojen yhteydessä. Täydentävä tuki on siinä jaettu edelleen harkinnanvaraisiin asumismenoihin sekä erityisistä tarpeista/olosuhteista johtuviin menoihin. Asumismenoista huomioidaan ”tarpeellisen suuruisena” ne välttämättömät asumismenot, joihin ei voi saada perustoimeentulotukea sekä muut välttämättömiksi harkitut asumismenot (kuten sauna, pesutupamaksut, tieyksikkömaksut yms.). Erityisistä tarpeista aiheutuvissa, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeellisiksi harkituissa menoissa on eritelty osin niitä samoja menoja, joita muidenkin kuntien ohjeissa on nostettu esille, kuten *opinnoista aiheutuvat menot, hautauskulut, romaninaisen hameeseen tehtävä maksusitoumus* sekä *edunvalvonnasta aiheutuvat kulut*. Lisäksi on lueteltu joitakin sellaisia kuluja, jotka sisältyvät perusosaan, mutta jotka voidaan huomioida ”kertaluonteisesti erityisestä syystä”.

Ohjeissa ei ole erityisesti mainittu erikseen sellaisia menoja, joita **ei oteta huomioon** tuesta päätettäessä. Poikkeuksena tästä on Joutsan ohje, jossa toimeentulotukea myönnettäessä huomioitavien tulojen ja varojen yhteydessä on lueteltu myös sellaiset tulot ja varat, joita ei oteta huomioon päätöksenteossa (kuten vähäisiksi katsottavat avustukset ja ansiotulot, hoitotuet, ylläpitokorvaukset ja äitiysavustukset yms.) Seuraavaksi on tarkasteltu aikaisemmin mainittuja, ohjeistuksissa esiintyviä tavallisimpia menolajeja.

Esimerkiksi välttämättömiin **kodinhankintoihin** voidaan myöntää avustusta henkilölle, joka on ollut pitkään asunnottomana ja/tai on toimeentulotuen pitkäaikais- tai toistuvaisasiakas. Myönnettäviin summiin voi vaikuttaa se, onko kyseessä perhe vai yksinäinen henkilö. Kalustehankinnoissa voidaan myös suosia kierrätyskeskuksia. Pesukoneen hankinnassa mainitaan usein rajoituksena, että jos se on välttämätön eikä talossa ole pyykkitupaa. Yhdessä ohjeessa on mainittu, että kodinperustamiskustannuksiin voidaan poikkeustapauksissa myöntää avustusta, kun se on välttämätöntä olosuhteet huomioon ottaen (pitkä laitoshoido tai asunnottomuus). Myös aikaan sidottuja rajauksia voi olla esimerkiksi siinä, miten usein johonkin tiettyyn kodinhankintaan voidaan myöntää tukea, kuten vaikka 5 vuoden välein pesukoneeseen tai imuriin.

Lastenvaunuihin ja -rattaisiin on ohjeissa mainittu myönnettäväksi jokin enimmäissumma. Yhdessä ohjeessa näitä on rajattu siten, että tukea voidaan myöntää samaan perheeseen kertaluonteisesti ja lisäksi tulee käyttää ensisijaisesti kierrätystarvikkeita.

Lasten harrastusmenojen osalta mainitaan, että toimeentulotuen pitkäaikaisesti asiakkaana olleelle perheelle tai muuten pitkään pienillä tuloilla oleville voidaan huomioida tukena 200 €/lapsi/vuosi tositteita vastaan. Yhdessä ohjeessa täsmennetään, että tuki myönnetään pääsääntöisesti esikoulu- ja kouluikäisille. Lisäksi kahdessa ohjeessa on mainittu joihinkin tiettyihin harrastusvälineisiin myönnettäviä summia erikseen.

Romanivaatetuksesta on kerrottu mikä summa ja miten usein romaninaisen hamekustannuksia voidaan huomioida toimeentulotuksessa. Lisäksi mainitaan käytäntönä, että teettämistä varten myönnetään yleensä maksusitoumus ompelijalle. Yhdessä ohjeessa mainitaan lisäedellytyksenä säännöllinen toimeentulotukiasiakkuus viimeisimmän vuoden aikana, yhdessä toimeentulotukeen oikeutus ja yhdessä pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus. Yhdessä ohjeessa kerrotaan vielä, että muu romanivaatetus kuuluu perusosalla katettaviin menoihin ja että tuen myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on asunut paikkakunnalla vähintään 6 kuukautta ennen tuen hakemista. Lisäksi voidaan edellyttää edellisen tukipäätöksen toimittamista, jos päätös on tehty eri kunnassa.

Hautauskustannuksista huomioidaan yleisesti ottaen kohtuulliset välttämättömät kustannukset niiltä osin kuin vainajan tulot ja varat eivät riitä kattamaan kuluja. Pesän varat ja

tiliotteiden saldot ohjeistetaan tarkistamaan ennen päätöstä. Mikäli vainaja on varaton, tukea voidaan myöntää hautajaiskuluihin (arkku, arkkuunhuolto, vaatetus, siirtokuljetus, hautapaikka ja hautausmaksu) edullisimman mukaan. Lisäksi toimeentulotukea saaville lähiomaisille voidaan myöntää kukkavihkoon 40 euroa. Ohjeistuksissa on vaihtelevasti eritelty myös muita kustannuskohtia ja näihin myönnettäviä summia. Kahdessa soveltamisohjeessa on tarkemmin kerrottu hautauskulujen käsittelemisestä. Niissä kerrotaan muun muassa, että toimeentulotukipäätös perustuu vainajan kuolinpäivän taloudelliseen tilanteeseen, tukiasia käsitellään perunkirjoituksen jälkeen ja kun perukirja on toimitettu sosiaalitoimistoon. Mikäli vainajalla on realisoitavissa olevaa varallisuutta, hakemus hautausmenoihin voidaan hylätä tai tehdä perintäpäätös kuolinpesän varoista. Yhdessä ohjeessa on myös mainittu poikkeuksena hautaus, jossa kuolinpesälle ei löydy hoitajaa ja hautaus on toimitettava ennen pesänhoitajan määräämistä. Tällöin ohjeistetaan antamaan maksusitoumus hautaustoimistolle ja tekemään perintä kuolinpesästä. Perintäpäätös lähetetään valtionkonttoriin. Kuolinpesän maksamattomia laskuja ei huomioida laskelmassa, vaan ne jäävät kuolinpesälle maksettavaksi, tai kuolinpesän veloiksi.

Opiskelusta aiheutuvat kustannukset katetaan pääsääntöisesti opintotuella. Ohjeistusten mukaan esimerkiksi lukion oppikirjojen hankintaan voidaan myöntää tukea, jos hakija/perhe on pitkäaikainen toimeentulotukiasiakas. Ohjeissa mainitaan myös opiskelijan työvaatteisiin ja työkaluihin sekä rekisteröinti- tai lukukausimaksuun voitavan myöntää tietty tukisumma lukukautta tai vuotta kohden. Yhdessä ohjeessa opintoihin liittyvistä hankinnoista tulee toimittaa kuitit. Yhdessä ohjeessa kerrotaan, että lukukausimaksuihin ei myönnetä toimeentulotukea, mutta matkojen omavastuuseen puolestaan voidaan myöntää tukea. Yhdessä ohjeessa on tarkennettu, että opiskelulla tarkoitetaan lukiota ja ammattiin valmistavaa koulutusta. Jämsän kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta on tehnyt myöhemmässä vaiheessa lisäyksen opiskelusta aiheutuviin kustannuksiin: toimeentulotukioikeuden täytyessä voidaan opiskeluissa välttämättömän tietokoneen hankintaan myöntää kertaluonteisesti tukea enintään 250 €. Edellä mainittua koskeva pöytäkirjan ote on laitettu soveltamisohjeen ohella kunnan verkkosivuille ja se on myös tämän koonnin liitteiden mukana.

Edunvalvojan palkkion lisäksi muut edunvalvontaan liittyvät maksut (lupa-asioiden käsittelyt, oikeudenkäyntikulut ja maistraatin maksut) on ohjeissa kerrottu voitavan hyväksyä laskelmaan.

3.2 Yhtäläisyyksiä täydentävän tuen ohjeistuksissa

Kaikkia täydentävän tuen ohjeita yhdistää se, että niissä on lueteltu sellaisia tärkeimpiä **menolajeja**, joihin tarvittaessa tavallisesti haetaan ja myönnetään tukea. Yhteistä kaikille ohjeistuksille on myös se, että niissä kerrotaan **kunnan päättävän perusteista** ja että kyseessä on **harkinnanvarainen** tuki. Yksilölliseen harkintaan ja tapauskohtaisuuteen perustumista korostetaan ohjeissa erilaisin ilmauksin. Ennen päätöstä tarvitaan esimerkiksi ”tilanteen selvittämistä”, ”asiakkaan kuulemista” tai asiakasta pyydetään esittämään ”kustannusarvio” tai ”selvitys”.

Perustoimeentulotukiasiakkuuden (tai pitkäaikaisen pienituloisuuden) lisäksi tuen myöntämiseen voi liittyä menolajista ja/tai kunnan päätöksistä riippuen myös muita **ehtoja** tai **rajoituksia**. Tilanteista ja käytännöistä riippuen ensisijaisena ratkaisuna saattaa olla jokin muu kuin tuen myöntäminen tai sitten tukeen on liitetty rajoituksia esimerkiksi hintatasoon tai aikaan nähden. Toimeentulotukiasiakkuutta saatetaan tarkentaa tarkoittamaan pitkäaikais- tai toistuvaisiasiakkuutta. Myönnettävän tuen suuruuteen voi vaikuttaa se, onko kyseessä perhe vai yksinäinen henkilö tai tuleeko esimerkiksi jokin tarvike lapselle vai aikuiselle. Ohjeissa on mainittu myös, että jonkin tietyn maksun alentamista voidaan pitää ensisijaisena myönnettävään tukeen nähden. Tuki saattaa olla myös sidottu tiettyyn asumisaikaan kyseisessä kunnassa tai johonkin kodin tarvikkeeseen myönnettävään tukeen sisältyy jokin aikarajoitus, miten usein se voidaan samalle henkilölle/perheelle myöntää. Lisäksi sovellusohjeissa ohjeistetaan ohjaamaan asiakasta hankkimaan kalusteita ja tarvikkeita myös käytettyinä, suosimaan kierrätystä ja käyttämään halvimman hintatason vaihtoehtoja.

4. EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Ehkäisevän toimeentulotuen osuus on ohjeistuksissa tavallisesti täydentävää suppeampi. Tuen tarkoituksesta ja tavoitteista kerrotaan yleensä yleisellä tasolla. Seuraavaksi valotetaan tarkemmin ohjeissa esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä.

4.1 Eroja ehkäisevän tuen ohjeistuksissa

Tarkasteltavien ohjeistusten **rakenteessa** ja **laajuudessa** on jonkin verran eroja. Kahden kunnan ohjeissa ehkäisevää toimeentulotukea on selitetty muita laajemmin ja jo heti soveltamisohjeen alussa. Yhden kunnan osalta ehkäisevän osuus on ohjeen keskellä huomioitavien menojen yhteydessä, kun se muissa kunnissa on esitetty pääosin lyhyesti ja tiiviisti ohjeen lopussa.

Kahdessa ohjeessa on mainittu, että toimeentulotukilaissa säädetään esimerkinomaisesti niistä **tarkoituksista**, joihin ehkäisevää toimeentulotukea voidaan käyttää. Pidemmissä ehkäisevän tuen ohjeistuksissa on aluksi kerrottu myös ehkäisevää toimeentulotukea koskevien lainmuutosten yleisemmistä **tavoitteista**: toimeentulotukijärjestelmän tehostamisesta ja pyrkimyksestä lisätä toimeentulotuen käyttöä osana suunnitelmallista sosiaalityötä. Kolmessa ohjeessa ohjeistetaan harkitsemaan millä tavoin sosiaalista suoriutumiskykyä edistetään kyseisellä hetkellä niin, että myönteiset vaikutukset olisivat kestäviä. Näissä ohjeissa **tavoitteiksi** mainitaan asiakkaan kuntoutuminen ja toimeentulomahdollisuuksien parantaminen sekä asiakkaan edellytysten parantaminen, jotta hän voi itse parantaa omia sosiaalisia ja taloudellisia olosuhteitaan. Kolmessa ohjeessa mainitaan myös riittävän varhainen ja suunnitelmallinen käyttö, jolla voidaan puuttua uhkaaviin riskeihin ja toimeentulo-ongelmiin. Kahdessa muussa ohjeistuksessa ehkäisevän tuen tarkoituksesta on kerrottu suppeammin. Yhdessä ohjeessa on mainittu vain lyhyesti ranskalaisin viivoin ne kohderyhmät, mihin kunta myöntää ehkäisevää toimeentulotukea. Yhdessä ohjeessa pitkään jatkuneessa heikossa taloudellisessa tilanteessa olevien lapsiperheiden odottamattomat tarpeelliset menot (muun muassa lastenhoitotarvikkeet, vaunut/rattaat ja pyykinpesukone) on

mainittu ehkäisevän toimeentulotuen kohdalla, kun ne muissa ohjeissa ovat pääsääntöisesti täydentävässä toimeentulotuessa.

Kahdessa pidemmässä ehkäisevän ohjeistuksessa kerrotaan myös **esimerkkejä** elämäntilanteista (perheenjäsenen kuolema, vakava sairastuminen, rikoksen uhriksi joutuminen, katastrofit ja onnettomuudet), joissa perhettä voidaan tukea ehkäisevällä toimeentulotuella. Toisessa ohjeistuksessa edellä mainitut on lueteltu alaluvussa, joka on otsikoitu: perusteet tuen myöntämiseksi. Samoin näissä kahdessa ohjeessa konkretisoidaan tavoitteita aivan käytännön esimerkein siitä, millaisia vaikutuksia ehkäisevän tuen myöntämisellä voi olla henkilön/perheen kannalta. Tällaisia tilanteita voivat olla muun muassa hädän välttäminen, tilanteen pahenemisen välttäminen, lastensuojelutoimenpiteiden käynnistymisen ehkäiseminen, velkakierteen katkaisemisen myötä taloustilanteen tasapainottaminen sekä jatkuvan tuen tarpeen estäminen.

Yhdessä ohjeessa on mainittu lisäksi **poikkeustilanteet**, joissa Kela ei pysty aukioloaikojensa vuoksi palvelemaan, mutta henkilölle on turvattava kiireellinen ja välttämätön apu. Näissä tilanteissa ohjeistetaan myöntämään tukea, vaikka perustoimeentulotuesta ei ole päätöstä.

Sellaisia tapauksia, joihin tukea ei voida myöntää, ei ole montaa mainittu erikseen. Kolmessa ohjeessa kerrotaan, että tukea **ei voida myöntää** ulosottovelkojen tai lainojen lyhentämiseen tai sakkojen maksamiseen. Kahdessa ohjeessa kerrotaan kuitenkin tähän liittyen, että tukea on myönnetty velkakierteen katkaisemiseksi perheille, joiden toimeentulo on vaarantunut sellaisten menojen vuoksi, joita ei voida toimeentulotukea myönnettäessä ottaa huomioon (esimerkkinä lainan lyhennykset).

Yhden ohjeen ehkäisevässä osuudessa kerrotaan, että tukeen **ei ole subjektiivista** oikeutta. Kolmessa ohjeessa on suoraan kerrottu, että **kunta päättää** tuen myöntämisen **perusteista**, kahdessa tämä on ilmaistu epäsuoremmin. Kahdessa pidemmässä ohjeistuksessa on kerrottu lisäksi, että kuntien tulee varata **riittävät määrärahat** ehkäisevää toimeentulotukea varten, jotta toimeentulotukilaissa asetetut tavoitteet saavutettaisiin.

Tuen pääsääntöinen **kertaluonteisuus** mainitaan yhdessä ohjeessa. Kahdessa kerrotaan, että pääsääntöisesti ehkäisevää tukea **ei peritä takaisin**. Kolmessa ohjeessa on kerrottu, että ehkäisevä toimeentulotuki on riippumaton siitä, onko henkilö/perhe oikeutettu

perustoimeentulotukeen, jolloin sitä voidaan myöntää myös tilanteissa, joissa toimeentulotukilaskelman perusteella ei ole oikeutta varsinaiseen toimeentulotukeen.

4.2 Yhtäläisyyksiä ehkäisevän tuen ohjeistuksissa

Ehkäisevän tuen osuus on soveltamisohjeissa useimmiten suppeampi kuin täydentävän tuen. Valtaosassa ohjeista on kerrottu ehkäisevän toimeentulotuen pääasiallinen **tarkoitus**: henkilön/perheen sosiaalisen turvallisuuden edistäminen, omatoimisen suoriutumisen edistäminen sekä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden ehkäiseminen.

Tuen **kertaluonteinen** ominaisuus sekä sen myöntämiseen liittyvä **harkinnanvaraisuus** tulevat ilmi kaikissa ohjeissa. Suuremmassa osassa korostetaan jokaisessa yksittäistapauksessa tehtävää harkintaa. Harkinnanvaraisuutta ilmentävät myös ohjeissa esiintyvät ilmaisut: ”harkinnan mukaan”, ”tulee harkita” ja ”erityisin perustein”. Kahdessa ohjeessa on ohjeistettu ehkäisevän toimeentulotuen käyttöön toisaalta ”tarpeen mukaan”.

LIITTEET

Liite 1: Joutsan kunnan toimeentulotuen myöntämishjeet

Liite 2: Jyväskylän kaupungin ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotukiohje

Liite 3: Jämsän kaupungin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohjeet

Liite 4: Jämsän lisäys myöntämishjeisiin

Liite 5: Laukaan kunnan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen soveltamisohjeet

Liite 6: Äänekosken kaupungin ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen ohje